

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Січиокна Гліба Борисовича на тему:
«Забезпечення трудоворесурсної безпеки держави»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
21.04.01 – економічна безпека держави

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами і темами. В умовах посилення процесів інтеграції, транснаціоналізації, інформатизації одним із головних джерел забезпечення ефективного функціонування економіки є збереження та розвиток її трудоворесурсної складової. На сучасному етапі ринкових трансформацій проблеми трудоворесурсного забезпечення економіки мають першочергове значення, оскільки Україна не зможе успішно конкурувати з іншими країнами, економічні системи яких мають переваги за рахунок високої якості трудових ресурсів.

Серед найгостріших проблем сьогодення у сфері забезпечення безпеки взагалі, і економічної зокрема, виокремлюють: суттєве посилення фінансової безпеки і максимальне поліпшення інвестиційного клімату; досягнення реального економічного зростання та утворення ефективної системи соціального захисту населення; посилення трудоворесурсної безпеки; підвищення рівня продовольчої безпеки держави; створення надійних гарантій техногенної, екологічної та технологічної безпеки, розвитку науково-технічного потенціалу; посилення енергетичної безпеки; забезпечення інформаційної безпеки держави; поглиблення інтеграційних взаємовідносин; підвищення рівня конкурентоспроможності держави з урахуванням національних інтересів за всіма складовими зовнішньоекономічної політики.

Узагальнення думок учених і експертів щодо джерел виникнення загроз економічній безпеці дає змогу стверджувати, що головна загроза полягає у відсутності цілеспрямованої політики державного регулювання економічних процесів у контексті реалізації проголошених стратегій соціально-економічного розвитку країни. Враховуючи вищезазначене, постає необхідність комплексного та системного моніторингу стану і можливих загроз безпеці України у питаннях подолання кризи та розвитку трудоворесурсного потенціалу.

З огляду на це, обрана автором тема дослідження є надзвичайно актуальною, має теоретичну та практичну значимість. Також належить погодитися з вибором мети, предмету, завдань виконаного дослідження та доцільністю використання запропонованих у роботі теоретичних і методичних засад для обґрунтування отриманих у дисертації наукових і прикладних результатів.

Дисертація Січиокна Гліба Борисовича виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри управління фінансово-економічною безпекою за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), у межах якої розроблено теоретичні засади і науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення інструментарію для оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави.

Рівень обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності й новизни. Детальне ознайомлення з матеріалами дисертації, змістом автореферату та публікаціями Січиокна Гліба Борисовича дає змогу зробити такі висновки.

1. Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень дисертації, одержаних результатів, висновків і рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових, теоретичних і спеціальних методів дослідження, зокрема: аналізу, синтезу, спостереження, узагальнення, причинно-наслідкового, упорядкування, порівняння, кореляційно-регресійний, графічний, системно-структурний, наукового узагальнення. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій ґрунтується на докладному вивченні й аналізі положень нормативно-правових актів України, наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних учених, інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів. Коректність посилань на літературні джерела дозволяє відокремити наукові здобутки автора від наукових напрацювань інших вчених.

2. У дисертаційній роботі розглянуто та вирішено коло важливих завдань, що дозволило дисертанту досягти поставленої у роботі мети, продемонструвати авторську позицію у напрямі вирішення науково-практичного завдання дослідження та обґрунтувати пропозиції щодо організації інформаційноаналітичного забезпечення трудоворесурсної безпеки держави, переважній більшості з яких властива наукова новизна. Основні положення новизни, які дали можливість дисертанту вирішити поставлені у роботі мету і задачі, розкриваються у наступних наукових результатах.

2.1. Заслуговує на увагу запропонований автором методичний підхід до оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави, який включає розрахунок інтегрального показника трудоворесурсної безпеки, до якого включено показники соціальної, демографічної, міграційної та продовольчої безпеки, що дозволяє врахувати вплив зовнішніх та внутрішніх загроз на такі складові економічної безпеки держави.

2.2. До нових наукових положень, що мають і прикладну цінність, належить удосконалений концептуальний підхід до забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави, що ґрунтується на економічних аспектах забезпечення трудоворесурсної безпеки, які формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх загроз, шляхом встановлення мети, завдань, функцій і принципів, виокремлення об'єктів та

суб'єктів, а також розробки й використання інструментарію оцінювання стану трудоворесурсної безпеки.

2.3. Вартим уваги на науковому та прикладному рівнях є удосконалений автором інструментарій оцінювання громадської думки щодо забезпечення трудоворесурсної безпеки, який передбачає проведення опитування за п'ятьма групами показників, перші чотири з яких описують ситуацію у соціальній, демографічній, міграційній та продовольчій сферах у вигляді вибору однієї відповіді на поставлене питання, а п'ята – передбачає надання власної думки респондента щодо поліпшення ситуації у зазначених сферах трудоворесурсної безпеки.

3. Всі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та рівень обґрунтованості відповідають нормативним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. У них чітко зазначено, чим саме отримані положення відрізняються від вже відомих, а також вказано, які саме прикладні результати можна одержати при використанні на практиці положень наукової новизни.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. За логікою викладу матеріалу, змістом і наповненням, дисертаційна робота є завершеною науковою працею. Автором проаналізовано значний обсяг інформаційних джерел, виконані завдання дослідження, сформульовані чіткі висновки до кожного з трьох розділів і загальні висновки. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Повний обсяг роботи становить 225 сторінок. Робота містить 47 таблиць, 17 рисунків, 5 додатків на 12 сторінках, список використаних джерел із 223 найменувань на 21 сторінці.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації у наукових фахових виданнях та інших публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження Січиокна Гліба Борисовича викладені у 11 наукових праць, з них 7 – наукові статті у фахових виданнях, у т.ч. 5 статей у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз. Загальний обсяг публікацій 4,99 др. арк., з яких особисто автору належить 4,73 др. арк., що дає змогу зробити висновок про повноту відображення основних положень дисертаційної роботи, які винесені на захист, в опублікованих здобувачем працях.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація матеріалів дисертаційного дослідження, характер статей дисертанта і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають пропоновані шляхи вирішення наукового завдання в удосконаленні теоретико-методичних засад і наданні практичних рекомендацій щодо розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави. Загалом дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Значущість результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання. Теоретичні та прикладні результати, висновки та рекомендації, отримані Січиюкном Глібом Борисовичем у дисертаційній роботі, слід визнати достовірними. Основні положення виконаного дослідження пройшли всі види апробації: вони опубліковані, використані на практичному рівні та в освітньому процесі закладу вищої освіти, обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Практичне значення щодо удосконалення інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави з метою виявлення загроз та ризиків у соціальній, демографічній, міграційній і продовольчій сферах трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави підтверджено Херсонською обласною державною адміністрацією (довідка №58-7659/19/05 від 10.10.2019 р.) та Київською обласною державною адміністрацією (довідка №11-18/6048/05/1-2019 від 10.10.2019 р.).

Подані пропозиції можуть бути прийняті до практичного застосування з метою більш ефективного налагодження взаємодії підрозділів Головного управління контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України з іншими суб'єктами, які задіяні у забезпеченні безпеки держави (довідка №8/1/2-9716 від 01.10.2019 р.) та в Українському науково-дослідному інституті спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (довідка №18/41 від 08.10.2019 р.).

Основні результати дослідження використані у навчальному процесі при вивченні фахової дисципліни «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки» магістрами спеціальності «Управління фінансово-економічною безпекою» у ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК» (довідка № 307/13 від 07.10.2019 р.).

Подальше використання наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження можливе на прикладному рівні для оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави. На теоретичному рівні отримані у роботі результати можуть стати підґрунтям для початку роботи над дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Зауваження та дискусійні положення дисертації. В цілому погоджуючись із цінністю представленої до захисту дисертаційної роботи для науки і практики, вважаю за доцільне звернути увагу на висновки й твердження, що викликають сумніви та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації, а також висловити певні рекомендації щодо тексту роботи.

1. У тексті дисертації автор подекуди відходить від правил мовної екології наукового стилю, зловживає використанням наукового суржику (наприклад, використовує задовгі речення – С.151, С.176). Прослідковуються

структурні дисбаланси у архітектурі представлення матеріалу – найменший за обсягом підрозділ займає десять сторінок (пп. 3.2, С.150-160), найбільший – двадцять шість (пп. 1.1, С.24-50). Таким чином, якісна теоретична і методична основа роботи стала б ще більш очевидною науковій громаді, якби більше уваги було приділено презентації отриманих наукових здобутків.

2. Одним із завдань, які ставить перед собою автор на початку дослідження, є «удосконалити інструментарій оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави». Водночас, у процесі вивчення методичних підходи до оцінювання трудоворесурсної безпеки держави пп. 1.3 автор не наводить конкретних критичних зауважень до існуючих методик, не розглядає сукупності показників, які визначаються під час їх використання. Доцільно було б більш фундаментально і аналітично підтвердити думку про «необхідність обґрунтування альтернативної методики оцінювання трудоворесурсної безпеки держави».

3. У другому розділі дисертації доцільно було б розширити використання статистичної бази, а результати оформити у SWOT та PEST аналіз, які досить вдало могли б підтвердити припущення автора щодо впливу деструктивних чинників на стан трудоворесурсної безпеки держави.

4. У третьому розділі роботи автор згадує про дослідження науковців Інституту соціології НАН України для розробки інструментарію проведення опитування громадської думки. Було б раціонально представити та критично оцінити їх дослідження у досліджуваній площині у першому, теоретичному розділі дисертації, залишивши її фінальну частину для презентації авторських пропозицій.

Однак, наведені зауваження та недоліки дисертаційної роботи не мають суттєвого впливу на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження, що безперечно, є актуальним і має цінність для науки і практики.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну одержаних результатів, представлено висновки та рекомендації автора щодо вирішення поставленого у роботі наукового завдання, зазначено відомості про структуру дисертації та її обсяг. Зміст автореферату в цілому відповідає основним положенням дисертації та містить інформацію, яка більш широко і поглиблено представлена у дисертаційній роботі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Січиокна Гліба Борисовича є завершеною науковою працею. Дисертація виконана державною мовою із дотриманням наукового стилю. Чітку логічну структурованість роботи супроводжують лаконічні висновки та узагальнення. Дисертація за вимогами щодо структури, змісту, загального обсягу та кількості наукових публікацій, що висувуються до здобувача наукового ступеня кандидата наук, відповідає вимогам Міністерства освіти і

науки України, та є результатом науково-дослідної роботи, що характеризується належним науково-методичним рівнем її виконання.

Загальний висновок. На основі вивчення дисертаційної роботи та наукових праць здобувача, опублікованих у межах тематики дисертації, можна зробити наступні висновки щодо дослідження, яке представлено на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

На підставі детального аналізу матеріалів дисертаційної роботи Січиокна Гліба Борисовича, вважаю, що в цілому автором виконані вимоги, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Тематичне спрямування матеріалів дисертаційної роботи, її науково-прикладні результати та висновки відповідають паспорту спеціальності 21.04.01 - економічна безпека держави. Вони є достатньо науково обґрунтованими. Дисертація Січиокна Гліба Борисовича є завершеним дослідженням, в якому вирішено важливе науково-практичне завдання, що полягало в удосконаленні теоретико-методичних засад і наданні практичних рекомендацій щодо розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави.

За змістом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами і доповненнями), а її автор - Січиокно Гліб Борисович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 - економічна безпека держави.

Офіційний опонент:

Старший науковий співробітник
науково-дослідної частини
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
кандидат економічних наук

О.М. Герасименко

Підпис Герасименко О.М. засвідчую:

Проректор з наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності

С.В. Корновенко

«09» грудня 2019 року